

hissedemiyor. Ne hayatın içinde, dışında olduğu da belli değil. Gittiği yerlere gerçekten gidip gitmediğini bile anlayamıyoruz çoğu yerde. Zaten tek başına bile yeterince karmaşık bir sorunsal olan zaman; içinde ve dışında kavramlarıyla mekâna bağlanıyor. Böylelikle birçokları için hoş bir tesadüften öteye gitmeyen bir zaman- mekân ilişğinin ortaya çıkması da kaçınılmaz oluyor.

Zaman- Mekan İlişğii

Daha önce de defalarca kez yazmama rağmen gerçekten tam olarak anlayamadığım bu ilişiklik durumu neyse ki Baba, Oğul ve Kutsal Roman'da adeta zirve yaptı. Bu romanda ancak bir tez konusu olabilecek kadar geniş bir eksende tutulan "ilişki" aynı zamanda deneyselleştirilerek okuru bir laboratuvar ortamına götüren ve hiç de farkında olmadan orada insanın daha önceki tecrübe edilmiş bilgileriyle birleşen bir şeye dönüşmüş. Roman bu yüzden çok katmanlı bence.

Öte yandan edebiyat tarihimizde konuya merak saranların (Tanpınar, Borges, Nabokov, Poe, Atay, Pamuk, Kafka gibi- ben Mallarme'ı da katmak istiyorum) da yazıp çizdiği gibi, zamana dair sorular arttıkça cevaplar azalıyor. İnsanoğlunun zihninde birbiriyle çelişmeye müsait nörolojik güçler var nihayetinde. Zamanın işlevselliği bunlardan biri. Beynin gücü ve hızıyla uzayıp kısalması böylelikle mümkün olabildiğini düşünüyor insan.

Ben bu romanı okurken, yıllar önce okuduğum bende derin izler bırakan kitapları düşündüm. Proust'un Kayıp Zamanın İzinde'ki kahramanının sevdiğinden beklediği telefonun yanı başında zaman kavramını altüst ettiğini hatırlayarak irkildim. O kısacık dilimde şimdiki zaman nasıl da şekilden şekle girmişti. Sayfaları çevirirken yekpare bir an'a tanık olduğumun o zaman da farkındaydım. Şimdi düşünüyorum da, zamanın ve mekânın elinin yetişemediği yerler de varmış hayatımızda. Mehmet Selimoviç'in Derviş ve Ölüm'ü, Dostoyevski'nin Yeraltından Notlar'ı, Camus'nün Yabancı'sı, Atay'ın Tutunamayanları belki de en çok Tehlikeli Oyunlar'ı... Baba, Oğul ve Kutsal Roman'ı bu romanların içindeki psikolojinin hepsini birden harmanlayan birleşenlerle dolu olduğu için daha çok benimsedim. Yazarın işlediği gibi an'ın uzayıp kısalması hatta daha önemlisi mekânın daralıp genişlemesi gözden kaçacak gibi değildi. Bebek- Hisar- Üniversite- Aşıyan Mezarlığı adeta buldukları mekânların dışında var olması muhtemel mekânlara evrilir. Bunların hepsi birden yeri gelir kahramanın zihninde tek bir mekân bulur. Özellikle üniversite binasında kullanılan ayna metaforu çok başarılı anlamlar içermesi bakımından oldukça önemlidir.

Murat Gülsoy'un daha önceki romanlarından da alışık olduğumuz gibi, rüyaların gerçek hayata adapte edilmesi, sürrealist yolculuklar, dünyayı başkalarının gözünden görme iddiası, hayat anaforu, kara mizahlar bu romanda da karşımıza çıkıyor. Ancak daha geniş bir yelpazede; katman katman açılan ve sınırları yazar tarafından bile tam anlamıyla belirlenmemiş olan. Rüyalarla geçmişe gitmek bilinçaltında körelmeye yüz tutmuş anıların şimdiki zamanın yardımıyla açığa çıkması demek. Unutup unutup hatırlamak, hatırladıklarını unutmak, unuttuklarını hatırlamak. Tıpkı psikojenik füğ hastaları gibi.

Bir Sairfilmenam Kararsızlığı

Adı olmayan kahramanımız köpeğine Kitmir adını uygun görmüş, bu çok manidar olmuş; zira Kitmir uyku ve uykusuzluğun adı. Kutsal Kitap'ta adı geçen bir köpek o. Yedi Uyurlar olarak tanıtılan, üçyüzdokuz sene uyuduktan sonra hiç zaman geçmemiş gibi uyanarak, bilincimizde yer alan zaman kavramının bizim algılarımızla aynı olmadığını anlamamıza yardımcı olan kahramanlardan biri. Yedi Uyurlar'ın bir mağarada üçyüz küsur sene uykuda asılı kalma halleri bugünün aklıyla anlaşılacak mucizeler barındırır. Kutsal Kitap'ta "... güneş doğduğunda onun mağaralarının sağ tarafına kaydığını, batarken de onlara dokunmadan sol tarafa gittiği"nden bahsedilir.

Buradan bakıldığında kahramanımızın sürrealist rüyaları (rüyanın gerçeği olur mu bilmem) ve hakikiliğini çocukluğundan alan sanrıları sayesinde yiten zaman algısının Kitmir'le nasıl da yerini bulduğunu görürüz. Bu, Murat Gülsoy'un daha önceki romanlarında da benzer şekillerde rastladığımız ironik bir yakıştırma olarak düşünölmeli.

Gizli Bakış

Yıllar önce bitirme ödevi olarak Kara Kitap'ı seçip onu postmodern bir eser olarak tanıtip psikanalitik açıdan ele almaya karar verdikten sonra, Gaston Bachelard'ın o kült eseri Ateşin Tin Çözömlemesi'ni muhakkak okumam gerektiği söylemişti hocam. O dönem yayınevlerinde soyu tükenen kitaplar arasında olan bir kitabı okuyamamak (hocamda olmasına rağmen vermeyip bir şekilde bulmam gerektiği konusunda ısrar ediyordu) isminden de yola çıkarak beni fena halde hırpalıyor, gecem ve gündüzüm hep o kitabı okuyamamanın yarattığı huzursuz halimle verimsiz geçiyor, ne yaparsam yapayım ödevime bir türlü yoğunlaşamıyordum. Sonra bir gece rüyamda Ateşin Tin Çözömlemesi'nde geçen bazı bölümleri (İrlandalıların hayvanlarını sağaltma biçimlerini) tek tek satır satır görünce (okumadığım gibi hakkında kimseden bir sey de duymuş değildim) insan zihninin zannedildiğinden daha da karmaşık olduğunu anlayıp, bilinmezin gücü karşısında da afallayarak biraz da ürkmüştüm kendimden. (Jung okumaya başladığımda bunun nasıl mümkün olabileceğini anlayabilmişim neyse ki) İşte o rüyadan sonra günlerce birisi tarafından izlendiğimi, beni hayatımın içinde takip altında tutan ve yakamdan düşmeyeceğinden korktuğum bir "göz"ün olduğunu düşünerek huzursuz ruh haliyle dolaşmaya başlamıştım. Zamanım hep tedirgin geçiyordu.

Baba, Oğul ve Kutsal Roman'daki gizli göz, yüzü olmayan adam, geçmişin kuyusuna düşmüş bir baba, (Gülsoy'un birçok romanında baba figürünü ele aldığını görürüz: ipotek altındaki çocuğun babayla hesaplaşması, ondan tevarüs edenin ona bulaşacağı korkusu) unutulmayan sevgililer (gerçek olmayanları da buna dahil) hepsi ama hepsi bana o takip edildiğim duygusunu yaşattı tekrar. (Bu an'ı daha önce yaşamış mıydım yoksa?)

İşte gerçek roman budur! Anlatılanlar ne kadar gerçeküstü olursa olsun, bir yerlerde insanın kendi varoluş gerçeğine dayanıyorsa anlatılanlar ne kadar da sahicidir. Yoksa

hepimizin içinde susturulan, üzerini kapatarak unuttuğumuz Gollum'ları nasıl açıklayabilirdik ki?

“İçinde bulunduğum anları yazacağım anı düşünerek yaşadığım zamana yabancılaştım.” Bence romanın en iyi kurulmuş cümlelerinden biri ve kesinlikle biricik olan tek tezi. Yazarken yaşadığımız ama dilimizin ucunda bir türlü söze dönüşemeyen, kurmayı beceremediğimiz o cümle. Sanat böyle bir şey. İyi bir manzara bulup tripoddu kurduğumuz, parmağımızla deklanşöre bastığımız anda, olduğumuz yerde görülmesi gereken, görülmeye değer o şeyi bir türlü göremeyişimiz bundan. Yazı da tıpkı fotoğraf gibi, bizi yaşadığımız zamanın dışına iter. Birçok fotoğraf tekrar tekrar bakıldığında anlatır bize hikâyesini. İlk anda orada olmasına rağmen göremediğimiz, kişisel tarihimizin karanlık hayaletlerinin yaşanılan anı da geleceği de zehirlediğini böyle biliriz.

Elimizdeki kitap bu bilgilerin ucundaki ışığı düşünmeye itiyor insanı. Derinlik korkusu olmayanlara şiddetle tavsiye ederim.

Duygu Firdolaş